

Seudulliset päivystysjärjestelyt yleistyvät — mukaan tarvitaan kaikkia hammaslääkäreitä

Muutaman viime vuoden aikana suun terveydenhuollon päivystysjärjestelyt ovat muuttuneet monilla alueilla. Päivystyspalveluja on lisätty useissa kunnissa sekä arkena että viikonloppuisin, ja aikaisemmin pääasiassa yksityissektorin vastuulla ollut kaupunkipaikkakuntien viikonloppupäivystys on useilla alueilla siirtynyt kuntavetoiseksi toiminnaksi. On käynnistetty myös aivan uudenlaisia toimintamalleja, joissa on hyvällä tavalla yhdistetty alueen yksityishammaslääkärien ja kuntaorganisaation voimavarat.

Melkein kaikki kunnat järjestävät suun terveydenhuollon päivystyspalveluja omana toimintana arkipäivisin. Vastaavasti yksityishammaslääkärit yleensä huolehtivat omien potilaidensa tarvitsemasta kiireellisestä hoidosta. Sen sijaan virka-ajan ulkopuolella annettavan kiireellisen hoidon järjestelyt vaihtelevat. Sosiaali- ja terveysministeriön sairaanhoidopiireille tammikuussa 2005 tekemän kyselyn mukaan 10 % kunnista järjestää viikonloppupäivystyksen keskitettynä seudullisena yhteistyönä, 39 % terveyskeskusten yhteispäivystyksenä, 30 % pelkästään oman kunnan toimintana ja 22 %:ssa kunnista yksityishammaslääkärit vastaavat päivystyksestä.

Kiireelliseen hoitoon on lain mukaan päästävä välittömästi, ja virka-ajan ulkopuolella tulee järjestää päivystys. Sekä kiireellisen että kiireettömän hoidon palvelujen järjestämisvastuu ja toimeenpano ovat pääosin kunnilla ja kuntayhtymillä. Kuitenkin myös yksityisellä terveydenhuollolla on palvelujen riittävyden ja saatavuuden kannalta erityisesti suun terveydenhuollossa keskeinen merkitys.

Kiireellisen ja kiireettömän hoidon raja ei ole yksiselitteinen, eikä kiireellisen tai päivystyksellisen hoidon käsitettä tai indikaatioita ole määritelty. Myöskään ohjeita järjestämistavasta ei ole annettu. Päivystysjärjestelyistä kysytään paljon neuvoja Liiton toimistosta, minkä vuoksi Liiton hallitus nimesi työryhmän asiaa selvittämään. Työryhmän laatimassa muistiossa Päivystysjärjestelyt suun terveydenhuollossa (www.hammaslaakariliitto.fi) käydään läpi mm. kunnan velvoitteita, päivystysjärjestelyjen suunnittelua, yksityissektorin roolia ja erilaisia toimintamalleja.

Hoitotakuulainsäädäntöön liittyviin kiireettömän suun terveydenhoidon yhtenäisiin perusteisiin on kirjattu, että potilaat, joilla on äkillisiä särkyjä, voimakkaita oireita, turvotuksia, tulehduksia ja tapaturmapotilaat hoidetaan joko päivystyksenä tai kiireellisenä. Suun terveydenhuollossa ovat harvinaisia sellaiset tilanteet, joissa hoidon tarve on niin

välitöntä, että potilas on hoidettava saman tien ja esimerkiksi yöllä. Useimmissa tilanteissa riittää, että hoito järjestyy vuorokauden sisällä tai ensimmäisenä arkipäivänä. Tästä huolimatta jokaisessa kunnassa tulee olla yleisesti tiedossa oleva järjestelmä kiireellisen suun terveydenhoidon tarpeessa olevia potilaita varten. Terveyskeskuksissa tulee pyrkiä tasapainossa olevaan palvelujärjestelmään, jolloin tehokkaasti hoidettu hyvä perushammashoito ja arkipäivystys vähentävät viikonloppupäivystyksen tarvetta.

Palvelut voidaan järjestää hyvin monella tavalla joko kunnallisena toimintana tai ostopalveluna tai niiden yhdistelmänä. Ostopalvelu sopii päivystykseen varsin hyvin, koska silloin potilas saa tarvitsemansa kiireellisen hoidon kunnan taksalla ja yksityishammaslääkäri saa työtänsä asiallisen korvauksen. Potilas voi myös edelleenkin vapaasti hakeutua kokemansa kiireellisen avun tarpeen vuoksi suoraan omalle yksityishammaslääkärille.

Hammaslääkärin ympärivuorokautista paikallaoloa päivystyspisteessä tuskin tarvitaan missään. Sen sijaan perinteinen parin tunnin aktiivipäivystys lauantaisin, sunnuntaisin ja arkipäivinä on edelleen hyvä malli, mutta sekin kannattaa järjestää seudullisesti tai alueellisesti keskitettynä ja niin, että alueen kaikki hammaslääkärit ovat mukana näiden palvelujen tuottamisessa. Muina aikoina kiireellisen hoidon tarpeessa olevat potilaat ohjataan esimerkiksi yhteisen neuvontapuhelimen kautta lääkäripäivystykseen. Tämä edellyttää sopimista ja koulutusta. Vakavammassa tapauksissa kiireellinen hoito tulee järjestää keskussairaaloiden kautta. Hyvin toimivalla päivystysjärjestelyllä on muitakin edellytyksiä: on varmistuttava päivystykseen osallistuvan henkilökunnan osaamisesta ja järjestettävä riittävästi päivystystoiminnan edellyttämää täydennyskoulutusta, päivystystilojen ja välineiden tulee olla asialliset ja henkilöstön turvallisuudesta tulee huolehtia.

Yhtä oikeaa ja kaikille alueille sopivaa ja suositeltavaa mallia ei ole. Palveluja pitää olla kuitenkin saatavilla ja niistä täytyy tiedottaa. On hyvä laatia päivystyshoidon kriteerit, mitoittaa järjestelyt realistisesti ja suosia seudullista, alueellista ja sektorien välistä yhteistyötä. Julkisten palvelujen lisäksi tarvitaan myös yksityissektorin tuottamia palveluja. Sekä koko suun terveydenhuollossa että hammaslääkäreille ammattikuntana on tärkeää, että päivystys on järjestetty kaikkialla maassa.

ANJA EEROLA